

SPECIMINIS ACADEMICI,
DE REVELATIONE,
PARS PRIOR, SIVE PHILOSOPHICA.

CUJUS CONTINUATIONEM
CONS. FAC. PHIL. IN REG. ACAD. ABOËNSI,

PUBLICO EXAMINI MODESTE OFFERUNT

FRANC. MICH. FRANZEN,

PHIL. PRACT. ET HIST. PROF. REG. ET ORD.

ATQUE

JONAS PERON,

WIBURGENSIS.

In Audit. Maj. d. 4 Junii 1803.

Horis p. m. confvetis.

ABOË, typis FRENCKELLIANIS.

VIRO AMPLISSIMO,
DOMINO *CAROLO FREDERICO*
GYLLING,

CAMERARIO PROVINCIALI PRÆFECTURÆ KYMMENEGÄRDENSIS,

PATRONO SUO INDULGENTISSIMO,

*Monumentum pietatis, animique, beneficiorum diutius jam
perceptorum nunquam immemoris, pagina hacce ponere,
quale potuit, voluit*

NOMINIS SUI

cultor devotissimus
JONAS PERON,

optimo & destinatione hominis confirmat ideam; Potentem quidem & sapientem ostendit terræ & cœli artificem, atque cum propitium tum iratum omnium animalium dominum, sed neque omnipotentem & omniscium universi creatorem & gubernatorem, neque justum & sanctum generis humani legislatorem & judicem, ne unum *k*) quidem hujus a nobis cogniti orbis, minime vero omnium possibilium orbium auctorem & regem. Mundi autem optimi ideam, quæ ex idea entis perfectissimi necessarie fuit, notio nostra de mundo reali nequaquam confirmat: qui mali abundat & physici & moralis. In circulo demonstrandi versantur, qui Dei conceptum ex hoc mundo, ut optimo, hauriunt, hunc vero optimum esse, ex auctoris perfectione judicant. Nullum denique adest documentum reale destinationis uniuscujusque hominis ad felicitatem virtute obtinendam, perfectam, ac æternam: nam & maxima pars hominum vel in infantia vel in barbarie moritur; & ex illis, quorum exulta est ratio, pauci virtutem exercent; & ex his nemo certus esse potest, se in hac vita felicitatem, quam virtus sua meretur, adepturum fore; futuræ autem vitæ ne minimam quidem spem quotidiana experientia præbet: nemo enim mortalium, historia profana teste, e mortuis reversus, vitæ post mortem testimonium tulit.

C

§. 3.

k) Si enim homines consilia & vires suas ad unum efficiendum artificium vel dirigendum opus conjungunt, cur non diu, multo perfectiores? Frustra igitur unitas dei a naturæ unitate derivetur, si etiam hæc probari possit. Quomodo autem hanc scire possumus, qui primum non nisi particulam universi cognoscimus; deinde ne hujus quidem consilium & systema sola experientia invenire valeamus. Nonne hæc potius ad plures ejus dominos, inter se discrepantes, duos saltem, bonum & malum, credendos, hominem, revelatione destitutum, omni tempore duxit? Non igitur est nisi a ratione ipsa, universonum ut unum cogitante systema, conceptus unitatis dei oriundus,

Practicam vero solutura quæstionem, omni rationis compoti, ratio hoc præcipit: primum tibi ipse consentias, legi obediendo universaliter probabili, deinde cum sensualis tua natura felicitatem non minus poleat, quam rationalis virtutem, ideam de summo bono (h. e. de summa felicitate, summam beante virtutem), in mente tua conceptam, fide subjectiva in moralem universi ordinem, homini in vita futura a deo omnipotente & sancto objective exhibendum, foveas & in actiones tuas efficacem reddas. — Num vero practica hæc philosophia, magis quam theoretica illa, realem habet veritatem?

Ex iis, quæ supra diximus, mox constat, alteram ejus partem, quæ religionem continet, a communi experientia haud sufficiens obtinere veritatis testimonium. Neque summum illud bonum hæc vita nobis præstat, neque moralem illum ordinem ejusque conditiones, dei (talis scilicet, qualem ad illum præstandum eum esse oportet) existentiam atque animi humani immortalitatem, hæc rerum natura, quam nos cognoscimus, satis confirmat. Nulla igitur restat quæstio nisi de ipsa lege morali: Primum an veritas ejus objectiva sit & realis? Deinde, an ex ea, suo stante certo & inconcusso principio, veritas religionis necessarie fluat?

Utrumque affirmat philosophia critica: an vero apodictice demonstravit? Minime quidem negamus, eximii esse pretii omnes a Kantio factas in principia rationis humanæ inquisitiones, atque in re morali præsertim novam aperuisse lucem, ad veram hominis destinationem illustrandam, præ omni alia philosophia idoneam. In ipso systemate tamen, quod formali superstruxit principio, & rem moralem & religionem eo solo constituturus, cum contradictionem latere, tum petitionem principii,

cipii, non adversarii tantum scholæ suæ jamdiu observarunt, sed defensores etiam, olim acerrimi, nunc concedere incipiunt 7). Contradictio est: cum ex una parte urgetur, nihil empirici voluntatem nostram flectere debere, ex altera vero summum bonum, in cujus ideam notio empirica felicitatis ingreditur, pro scopo nostro ultimo ponitur 8). Petitio principii est: cum dei existentia & animi immortalitas ad possibile efficiendum id, quod lex moralis præcipit, postulatur: de illis autem omnis persuasio e necessitate obedientiæ legi morali præstandæ derivatur 9).

Cum igitur hanc systematis religioso-moralis infirmitatem ipsi philosophi critici non possent non sentire: multi eorum, sibi constantes, omnem rejecerunt religionis respectum in con-

C 2

fitu-

2) REINHOLDIUS e. c. Vide ejus *Beyträge zur leichtern Uebersicht des Zustandes der Philosophie bey dem Anfange des neunzehnten Jahrhunderts*. Hamb. 1801. Cfr. Recens. hujus libri in N. Alg. Deutsche Bibliothek, Vol. 69. p. 385. Multa, quæ hic, præcipuus olim philosophiæ Kantianæ præco, contra eam nunc observat, jamdiu a primis ejus adversariis, atque in iisdem, quas, citavimus ephemeridibus, observat sunt. Vide e. c. recensionem famosi ejusdem auctoris libri; Briefe über die Kantische Philosophie, in Vol. 10. p. 3. seqq.

m) Ein durch das moralische Gesetz bestimmter Wille hat alle Lust und Unlust aus seiner Triebfeder ausgeschlossen, und nichts, was sich ohne Lust und Unlust nicht denken läßt, folglich auch jenes höchste Gut nicht, kann für diesen Willen Objekt werden, ohne daß es aufhöre der durch das moralische Gesetz bestimmte Wille seyn und heißen zu können. Wie aber ein ohne das empirische Ingrediens nicht denkbare Objekt dem durchs moralische Gesetz bestimmten Willen a priori gegeben seyn können, vermag wohl eben so wenig verstanden als begriffen zu werden. REINHOLD I. c. Cfr. Alg. Deutsche Bibl. Vol. 69. p. 386.

n) GARVE I. c. T. I. p. III. T. V. p. 35.

stituenda meta, in quam intendere debeat totum genus humanum: cujus itaque cultura tum esset perfecta, cum nulla omnino ad honeste vivendum religione indigeret. Quæ damnanda theoria, cum hoc præcipue nitatur principio, quod ipsa cogitandi actio sit causa efficiens vel creatrix & mentis cogitantis & totius mundi sensibilis: in ea refutanda non morabimur. Quod vanum etiam foret tentamen, cum omnis nostra philosophia e contrario exierit principio, e persuasione scilicet sani intellectus de differentia inter cogitationem & existentiam. Si omne objectum ideale esset, & ex autonomia rationis penderet: inutilis omnino foret quæstio: an formale honesti principium veritatem habeat objectivam? Sed cum multi, qui inter ideam & rem distinguunt, tamen contendant, non opus esse ad virtutem, nisi lege illa a priori præcipiente, quæ igitur non logicam tantum, sed realem etiam habeat veritatem: necesse est ut contrarium ostendamus, si in nostra manere volumus thesi.

§. 4.

Quem theoreticæ rationi Kantius denegavit idearum ejus valorem objectivum (id præcipue crisi sua prima, *Kritik der reinen Vernunft* intendens): eundem ille practicæ adjudicavit. Sed quo jure? Num alia est ratio practica, quam theoretica? Nonne una eademque sunt facultas & propensio mentis humanæ, e rebus, quarum sibi conscia est, unum & totum regulis universalibus connectendi o). Qua igitur alia differunt re, quam materia: quæ huic est id quod esse & posse esse cogitatur, illi vero id, quod a nobis, quatenus liberos nos sentimus, fieri debere judicamus? Sublata autem materia, quæ
tota

o) Aliud est ratio, qui legem voluntati proponit, aliud voluntas, quæ hac lege determinatur.

fota empirica est lex moralis, quid continet: præter formam legis, siue conditionem, sine qua non fit lex, universalis scilicet agendi regula? Hæc vero sola forma (universalitas), unde vim sumit obligandi, nisi e principio contradictionis? Sentiō scilicet, me ipsum mihi contradicere, si legi, quam universalem esse, h. e. omnibus obediendam, ipse statuo, non obediam. Nullam vero ratio fert contradictionem. Quatenus igitur rationis meæ conscius sum, non possum non sentire, me *debere* legi obsequi, quam pro lege habeo. Ideoque nihil aliud est formale illud honesti principium (de cuius veritate logica nemo sanus dubitare potest) nisi principium contradictionis, ad actiones liberas applicatum. Hoc vero principium logice tantum valere, nec realitatem ullius objecti extra mentem humanam constituere posse, critica philosophia ipsa demonstravit. Unde patet, morale quoque principium, quod illa definivit, non nisi logicam habere veritatem, in idea tantum subjectiva manentem p).

Sed sufficit forte nobis sola hæc idea honesti ad virtutem revera in vita nostra præstandam, atque ita, si moralem in orbe sensibili efficit actionem, realem etiam induit veritatem. Plura sunt argumenta, quæ hoc affirmare videntur. Primum, actiones morales liberæ sint, necesse est; liberæ autem esse nequeunt, nisi causa, quæ voluntatem flectit, in originaria lateat ipsius mentis vi, adeoque mera idea sit. Si enim ali-

C 3

quid

p) Gesetzt auch dass die praktische Vernunft nicht eben dadurch, dass sie die Glückseligkeit postulirt, sich selber aushöbe: so konnte doch wenigstens das durch diese Vernunft postulirte nicht mehrere, und keine andere Realität haben, als diese postulirende Vernunft selber hat. Die Realität des postulirten Fürwahrhaltens kann daher auch nur subjectiv seyn, gleich wie die postulirende Vernunft nur die absolut subjective Thätigkeit in Subjekte des Bewusstseyns ist. REINHOLD I. c. A. D. B. p. 387.

quid in homine est a necessariis naturæ legibus solutum, id interne oriri, neque per sensus externos in mentem ingedi oportet. Omni vero rationis compoti persuasione esse, se liberam habere voluntatem; est factum historicum, de cuius veritate nemo dubitare potest. Deinde, aliter a nobis repræbatur cogitatio sibi ipsi non consentanea, aliter actio iniusta vel nostra vel aliena. Qui male cogitat, eum non melius cogitare *posse*, dolemus aut ridemus; sed, qui male agit, eum non melius agere *velle*, indignamur. Ipsi autem, si nobis conscii sumus, non cohærere res, quas scimus & credimus, ægre quidem id sibi animus potest, nec in cognitione illa, sibi contraria, acquiescit; sed eum tamen non sentit pudorem & pœnitentiam, quam conscientia actionis contra legem patræ apud homines efficit, in quibus omnem honesti sensum cupidines dominantes & turpis consuetudo nondum suffocarunt. Nonne igitur constat, meram ideam rationis non modo voluntatem flectere posse, etsi hæc a necessitate illa, qua intellectum obstringit principium contradictionis, libera sit, sed sensum etiam in animo movere, in physicam quoque hominis naturam efficacem, (moralem illum sensum, vulgo appellatum)? Objectivam denique induit necessitatem & universalitatem legis moralis idea: cum, quia practica est, h. e. actionem præcipit in orbe phænomenorum efficiendam, tum, quia omnes obligat rationis compotes, qui in eodem agunt; utrumque autem frustra faceret, si nullum haberet nisi in cogitatione subiecti valorem,

Quod ad primum attinet argumentum, haud quidem negamus, hominem liberum se habere, quia moralem agnoscit obligationem. Nulla tamen sapientia humana unquam intelligere & ostendere potuit, quomodo ens organicum & physice animans, cuius tota vita non est nisi momentum undæ quasi, undam in immenso spatii & temporis oceano trudentis, voluntatem

statem habeat, ab externa rerum natura ejusque legibus necessariis solutam. Si igitur in homine causa sit aliqua optandi, ut non sit liber: nonne facile pereat tota illa persuasio de libertate sua, ne intelligibili quidem, minime autem demonstrabili *g*)? Tales autem causas sensualis hominis natura, rationi contrarias, perpetuo gignit.

Deinde pudor & pœnitentia, quam lege morali infracta sentimus, non inde tantum oritur, quod læso principio contradictionis, læsa sit ratio, sed inde etiam, quod crimen nostrum vel finem quendam & ordinem naturæ violaverit, vel damnum quoddam in societate humana effecerit, vel alium habuerit effectum, quem approbare non possumus. Hoc nemo nostrum negabit, qui in se ipsum animum suum converterit: nam valde diversos cum e diversis delictis, tum e diversis ejusdem delicti vel causis vel effectibus sentimus conscientiæ dolores. In formalem autem honesti definitionem, cujus solius respectus omnia crimina æqualia reddit, nullæ tales ingrediuntur considerationes materiales & empiricæ.

Quod postremum denique spectat argumentum, ejusque primum momentum, quod lex moralis causa fiat actionis realis: probe notandum est, ipsam formam ejus, quæ idealis est, solam id nunquam efficere posse. Nempe, ut actio quædam realis ad legem adaptari possit, hæc aliquam materiam contineat, & speciale aliquod agendum vel omittendum præcipiat necesse est. Nullum vero materiale præceptum, nisi externa considerata rerum natura, constitui potest. Quamprimum igitur

g) Explicationem rationis, qua homo liber est, a Kantio ipso, qui tamen omnem suam philosophiam lege morali, quæ sine libertate nulla foret, superstruxit, impossibilem haberi & statui, nemo ignorat, qui vel paululum in philosophiam suam inspexit.

giur lex moralis certam mihi jubet actionem, e. c. ut misero succurram, ex ideali egreditur orbe, & realem respicit phaenomenorum mundum, inde causam depromens praeccepti. Quis itaque misero succurrit, quia id officium suum esse sentit, non forma tantum legis, sed ejus materia etiam movetur: atque saepe praesentior est hujus notio & efficacior, quam illius idea. Qui homini, in omnem lapso, subito manum porrigit auxiliatricem, objecti in sensus suos agentis magis sibi conscius est, quam legis a ratione latae. Constat igitur virtutis ideam vere practicam non fieri, nisi aliquid empirici etiam in sensus nostros agens, contineat. — Quod autem universalitatem legis moralis spectat: id quidem certum est, quod formale honesti principium ab unoquoque, ratione sua utente, omnibus ratione utentibus commune haberi oportet: similiter ac principium contradictionis, quo sublato, tollatur ratio. Sed quod jam satis observavimus, sola forma legis ad actionem non sufficit. De hac vero omnes minime consentiunt, cum admodum diversa sit experientia diversorum temporum, locorum, gentium & individuorum. Universalitas igitur legis moralis objectivam huic addere veritatem minime potest; cum scilicet non valeat nisi de ideali tantum legis forma. Verum quidem est, nos aut vi, aut jure imperfecto saltem, ab aliis exigere posse, ut nihil faciant, quod legi non convenit, quam omnibus, ut illis, sic nobis, esse observandam judicamus. Alii autem eandem in nos habent potestatem. Si itaque illi contrariam ex sua persuasionem statuunt legem, expectatio oritur ex utraque parte justa, etsi contraria: ex qua etiam, si de juribus perfectis quaestio fuerit, bellum nascatur, ex utraque parte legitimum. Quae igitur est universalitas legis moralis in orbe reali? Quae necessitas ejus respectu materiae suae? Quae justitia objectiva, quam sine empirica ratione efficiat?

Verbo, (ne longiores simus): si nullus fiet respectus ad externas res, in quantum orbe sensibili, humano generi, non rationali tantum, sed etiam sensuali, agendum est; lex moralis, a priori lata, nil continebit, nisi ideam mere logicam & subjektivam harmoniæ a quovis rationis compote, in desideriis & actionibus non minus quam in cogitationibus, quærendæ & servandæ. Ut vero hæc idea in actiones efficax sit, atque reale efficiat virtutis studium: externa rerum natura ei consentiat, necesse est, atque experientia ostendat, id quod morale appellamus, esse rem, quæ existat, non cogitetur tantum.

§. 5.

Quid igitur de realitate virtutis docet experientia? Quod primum materiale honesti definitionem spectat, notissimum est, de ea omni tempore inter sapientes fuisse quæstionem, frustra agitatam, (nec hodie distinctione principii formalis a materiali, quod satis jam monuimus, sublatam). Certe, si finis universalis & constans, in quem genus humanum destinatum sit, ex empirica rerum naturæ consideratione indubie intelligi possit: ille materiale constitueret honesti principium. Sed neque felicitas terrestris, neque cultura ingenii pro fine omnium statui potest. Minimæ hominum parti, vel unam vel alteram obtinere, datur. Neque pendet ab unoquoque, se felicem in terra reddere, vel suum excolere ingenium. Præterea hæc bona non nisi morali conditione quæri possunt. Oportet igitur hanc jam esse definitam. Nonne vero ordo naturæ est norma & exemplum rationis humanæ? Sane, si eum vere cognoscamus. Sed incerta est cognitio ejus, atque in diversis hominibus valde diversa. Atque contraria sæpe ex ea effluunt officia. Jubet e. c. ordo naturæ, ut pars pro toto moriatur, civis pro civitate. Jubet vero etiam, ut quisque se ipsum, quantum possit, perficiat. Sed mors (sublata animi

D

immor-

immortalitate, de qua tacet natura) omnem perfectionem finit. Videtur quidem, non negamus, ad conscientiae subjectivae satisfaciendum sufficere, si quisque pro individuali sua cognitione orbis, in quo vivit, id tantum faciat, quod in eo universali conveniat legislationi. Sed, si dubia est conscientia, & collisiones officiorum existunt: animus non potest non affigi, & necessitatem legislationis positivae ad se consolandum sentire. Neque omnino adeo certa esse potest, ut nullum exsistat dubium in homine, considerante, quam actis finibus circumscripta sit cognitio ejus. "Etiā hoc justum mihi videtur, sibi dicet: num per se justum est? Nonne forte noxia est justitia mea? Num haec, quam ego sequor, harmonia, universi harmoniae sentit? Num rationi convenienter ago, quae omnia ordinavit & ordinat?" In honestissima mente tales oriantur quaestiones, necesse est, eoque magis eam sollicitabunt, quo honestior est. Neque ulla eas solvet sapientia humana: nisi signum advenerit caelestis providentiae divinae, illius confirmantis statuta.

Deinde autem, quod hic maxime memorandum est, si vel ita definitur virtus, ut quisque eam persequi posse videatur: nulla tamen experientia probat, aliquem mortalium revera fuisse vere honestum. Nonne honestas in animo consistit? Quis vero nisi deus animum scrutatur? Ne externam quidem virtutem, plurimi homines affectant. Internam vero ne posse quidem ab hominibus perfectam praestari, empirica ratio nos satis superque docet. Sensualem enim hominis naturam in perpetua pugna cum rationali, omnis ejus scientiae & historia exhibet. Quatenus sensualis est, non potest non suam quaerere felicitatem: haec vero, (talis scilicet, quali ens, quod malum physicum sentit, necessarie eget), virtute haud semper obtinetur. E contrario sui commodi studium virtutis studio maximum & praecipuum plerumque est impedimentum.

Non

Non igitur potest, quin sibi ipse quærat: "Unde sum? Quis me hic constituit? In quem finem? Cur hoc duplicis meæ naturæ certamen me perpetuo sollicitabit? Cur non brutorum animantium more tranquillam degere vitam, mihi licuit? Neque rationem meam, quæ virtutem mihi exercendam injungit, neque corpus meum, cujus me agitant usus & cupidines, neque terram, in qua vivo, neque elementa, quæ me vexant, neque fortunam, quæ mihi illudit, ipse creavi vel guberno. Cur igitur virtutem felicitati meæ præferam? Cur conscientiæ mortem magis, quam paupertatis, servitii, ignominie, doloris multo acerbiores timeam sensus? (acerbiores scilicet, si nil me obstringit, nisi rationis meæ autonomia). Cur idem causa, in mente tantum cogitatæ & nulla confirmatæ experientia, reale quod sensibus experior bonum, stultus omitteram? Cur non potius prudens voluptate fruam, qua possum, maxima & longissima, usque dum mors omnem meam finiat existentiam?"

Hæ vero omnes quæstiones quorsum ducunt, nisi ad religionem? Nonne clare elucet, rem moralem per se solam sine persuasione de dei existentia & animi immortalitate firmo non stare principio? Num igitur recte docetur, hanc ab illa totam esse derivandam? Nonne potius ex his omnibus patet, religionem & virtutem esse sorores geminas, (si metaphoram, ab aliquo adhibitam, continuare nobis licet), in nativitate sua ita conjunctas, ut una moriente altera etiam moriatur: unius scilicet rationis filias, sed in sensibili mundo ab experientia nutriendas, hac vero non nisi ad infantiam earum alendam sufficiente, a revelatione educandas & in cœlestem referendas domum. Utraque enim a lege rationis unum & totum connectendi nascitur, neque una ab altera separari potest. Quatenus rationalis sumus, æque necessarium nobis est, ut universi harmoniam (omnium rerum cum omnibus nexum), sub idea dei cogitemus, ac, ut actionum nostrarum harmoniam

D 2

sub

sub idea virtutis nobis concipiamus. Frustra nobis jubeat ratio practica, ut nobis ipsi consentiamus, & ad totum, quod cognoscimus systema, nos conformemus, nisi theoretica ratio nobis persuadeat, esse omnium rerum systema rationale & sanctum. Hæc autem, si necessarie poleit, ut credamus, omnia omnibus a Deo conciliari: necessarie etiam nos jubet, quatenus liberi sumus, ut ad consensum istum universalem conducamus *)). Ideoque a se invicem inseparabiles sunt virtus & religio; neque ulla est a priori unius præ altera veritas & necessitas. A posteriori autem, ideæ honesti notio sensualis hominis naturæ æque contrariatur, ac ideæ Dei notio mundi hujus, a nobis cogniti. Cur igitur illa magis valeat, quam hæc? Num, quia practica est? Sed practica est etiam, quæ illi contrariatur, notio felicitatis sensualis. Neque, si demonstrationem mones, libertas moralis magis demonstrari potest, quam existentia dei. Utrumque objectum orbem phænomenorum æque transcendit. Si de illo non valet conclusio a cogitari ad esse, cur de hoc valeat?

Cum igitur constet, & virtutem & religionem necessarias quidem esse rationes humanæ ideæ, sed ordinariam rerum naturæ experientiam, quæ nil ostendit nisi injustitiam fortunæ, vitia hominum & mortem omnium animantium, realem illis non addere veritatem: quis neget, revelationem, quæ hoc præstat, esse mortalibus quam maxime exoptandam? Nisi forte contendat: omnes homines aut mere sensuales esse, nec aliud curare posse & debere, quam physicam & politicam suam existentiam; aut mere rationales, nec nisi idealis mundi incolas, qui ab omni actione alieni, atque meditationi tantum dediti,
idea

*) Cfr. FRIDER. KÖPPEN über Offenbarung in Beziehung auf Kantische und Fichtische Philosophie, 2te Ausgabe Lübeck und Leipzig 1802. p. 23. & 199.